

Công khai ngân sách nhà nước: một dấu hỏi

Vũ Quang Việt

Khi nghe nhà nước công báo về việc công khai hoá ngân sách nhà nước (quyết định 225/1998/QĐ-TTg của Thủ tướng), tôi thấy mừng vì đây là bước tiến quan trọng cần có như việc xoá bỏ cơ chế xin cho hiện nay trong chính sách đổi mới.

Ngân sách nhà nước, nếu công khai hoá, sẽ mở ra ba việc lớn: Một là, cho phép nghiên cứu các vấn đề vĩ mô của nền kinh tế kinh tế liên quan đến chính sách nhà nước. Hai là, cho phép quốc hội kiểm soát chặt chẽ việc chi tiêu ngân sách nhằm thực hiện các chính sách mà quốc hội đề ra, và chống biến thủ công quỹ. Ba là cho phép dân chúng khả năng ảnh hưởng trực tiếp đến mục đích chi tiêu của nhà nước, mà số tiền để chi tiêu này là do chính họ trực tiếp hoặc gián tiếp đóng góp.

Thực hiện quyết định của Thủ tướng qua ngân sách được công bố rất tiếc chỉ hoàn thành được một phần ba mục tiêu bàn đến ở trên, và có lẽ không hoàn thành ý định của Thủ tướng. Kết luận này là dựa vào tài liệu "Số liệu thu chi ngân sách Nhà nước và dự toán NSNN" do Tổng cục Thống kê phối hợp với Bộ Tài chính ấn hành (20 trang). Tôi hy vọng là Quốc hội nhận được tài liệu chi tiết hơn. Nếu không thì đây là chuyện đáng buồn. Buồn như chuyện chính phủ đã ra lệnh xoá bỏ cơ chế xin cho mà các bộ, các ngành, các địa phương vẫn tiếp tục nín thở kéo thời đã qua.

Phân tích ngân sách quyết toán và dự toán ngân sách 1997-2000, tỷ đồng

		Quyết toán		Dự toán
		1997	1998	2000
I	Tổng chi	78157	81995	96535
A	Chi đầu tư	19482	20514	25700
B	Chi thường xuyên	49270	49998	50739
C=A+B	Phần giải thích	68752	70512	76439
I-C	Phần không giải thích (% tổng chi)	9405 12%	11483 14%	20096 21%
B	Chi thường xuyên	49270	49998	50739
1	Giáo dục	8719	9723	11240
2	Y tế	3033	3064	3340
3	Văn hóa	625	697	690
4	Thể thao	256	296	300
5=1+.+4	Phần giải thích	12633	13780	15570
B-5	Phần không giải thích (% chi thường xuyên)	36637 74%	36218 72%	35169 69%

Số liệu ngân sách gồm có 4 phần: phần 1, quyết toán; phần 2, dự toán ngân sách; phần 3 chi ngân sách cho các cơ quan trung ương; phần 4 chi ngân sách cho địa phương. Mỗi cơ quan ghi một con số chi, mỗi tỉnh ghi một con số chi và một con số thu; Thế thôi.

Phần 1 và 2 được trình bày ở bảng trên, mặc dù ít chi tiết hơn một chút ít. Chúng ta thấy gì? Không biết chi đầu tư vào đâu. Không biết chi thường xuyên vào đâu. Cộng phần chi đầu tư và chi thường xuyên lại cho thấy là phần trăm ngân sách chi vào đầu không được giải thích tăng từ 12% năm 1997 lên 21% năm 2000. Trong phần chi thường xuyên thì phần không giải thích chi vào đâu chiếm trên dưới 70%, tức là không giải thích gì cả. Đó là chưa kể phần chi thường xuyên không phân biệt ra đâu là trả lương, đâu là chi phí cho hàng hoá và dịch vụ, chưa nói gì đến hàng hoá dịch vụ gì.

Chi tiết chi phí về chi tiêu mới là điều quan trọng cần công khai hoá. Ta chỉ biết chi cho Bộ giáo dục (chắc là chi thường xuyên và đầu tư) năm 1997 là 862 tỷ bằng 10% tổng chi thường xuyên cho giáo dục. Chi vào đâu thì ta không biết. Họ có thể chi đãi khách, hội nghị, có thể chi mua xe hơi, chi xây trụ sở, chi bồi dưỡng cho nhau, v.v. (Ở đây tôi phải xin lỗi lấy Bộ giáo dục làm thí dụ vì số liệu chỉ ghi chi thường xuyên cho giáo dục, y tế, văn hoá thông tin và thể dục thể thao mà thôi nên không chọn giáo dục thì phải chọn y tế hay văn hoá, thể thao) Giả dụ nếu như chi cho mua xe hơi (ngân sách và số lượng) được ghi ra thì kiểm toán của quốc hội sẽ thấy ngay vấn đề nếu như chính sách của nhà nước ở thời điểm đó là hạn chế mua xe hơi. Giá mua từng chiếc xe hơi cũng sẽ rõ.

Ngân sách ta lại không có thu, cứ như tiền từ trên trời rơi xuống. Nói đúng ra là có một con số tròn tổng thu. Thu của ai, về việc gì thì không rõ. Giả dụ biết được thu nộp các loại phí từ các trường học do chính trường bắt nộp không phải là có ích lợi hay sao? (Nên nhớ "chi ngoài ngân sách" cũng phải nằm trong ngân sách.) Có người sẽ cho điều này là phí thời giờ, tốn giấy, vì các trường sẽ cho con số láo. Nhưng ngay điều báo cáo láo cũng có giá trị của nó và cần phải thấy trên giấy trắng mực đen. Không lẽ phụ huynh không biết đọc và kiểm tra hay sao? Các loại thu trong cơ quan cũng sẽ có giá trị như vậy.

Quốc hội các nước thông qua và kiểm toán ngân sách là trên cơ sở kiểm soát ngân sách rất chi tiết này. Có như thế mới chống được việc biến thủ công quỹ, và xoá bỏ chi tiêu không đúng mục tiêu. Và cũng chính vì vậy mà ta thấy ngân sách các nước gồm vài trăm trang hoặc vài ngàn trang khổ lớn thay vì 20 khổ nhỏ (1/2 khổ lớn) như ở Việt Nam ta. In một tập tài liệu vài ngàn trang cho quốc hội, không quá năm trăm người, cũng không tốn kém là bao so với tốn kém về biến thủ và chi không đúng mục tiêu như hiện nay. Tôi nghĩ khó kiếm ra một nước mà ngân sách chỉ có 20 trang khổ nhỏ. Dĩ nhiên đây là bước tiến đáng mừng sau 10 năm đổi mới ở Việt Nam. Nhưng thật tiếc đó là bước tiến con rùa trong thời đại phát triển như vũ bão về tin học và thông tin của thế giới.